

и диалектолог. М. Сл. Младенов не скрива обичта и вниманието си към любимия учител, но това никак не му пречи да оцени трезво и правдиво научните му приноси, да защити позициите му от необоснованите нападки, а и да посочи някои грешки или увлечения. Редакторската работа на М. Сл. Младенов над "Българска диалектология" от проф. Ст. Стойков е пример за изпълнен дълг на ученика към учителя, към по-възрастния и опитен колега.

Чрез третото си издание, редактирано от М. Сл. Младенов, трудът на проф. Ст. Стойков "Българска диалектология" се включва отново, така да се каже, в научен оборот и ще изпълнява успешно не само задачата да бъде университетско помагало, но и за по-нататъшното развитие на българската диалектология като наука. Десетилетията, минали от написване на труда, не са опровергали или отхвърлили нито една теза на автора. Наистина равнището на науката тогава е дало отпечатък върху книгата, изразен най-вече в някои непълноти при описание на характерните особености на отделни говори, но това се компенсира донякъде от актуализираната библиография. Неустановено откъм съдържание е понятието "основен речников фонд", което се среща в книгата като отражение от езиковедската мисъл през 50-те години, но този случай остава изолиран.

БЕЛЕЖКИ

¹ Ст. Стойков. Българска диалектология. Трето издание. Под редакцията на Максим Сл. Младенов. С., Издателство на БАН, 1993.

² За двете издания на "Българска диалектология" (1962, 1968) от Ст. Стойков са публикувани множество рецензии у нас и в чужбина, като във всички трудът се оценява изключително високо. Вж.: М. Сл. Младенов. Био-библиография на трудовете на проф. д-р Стойко Стойков. — В: В памет на професор Стойко Стойков. Езиковедски изследвания. С., 1974, с. 32, 37.

Русин Русинов

ПРИНОС КЪМ КРАЕВЕДСКИТЕ ЗНАНИЯ

В последните дни на 1994 година издателство "Абагар" предложи на специализирани и по-широки кръгове краеведското езиково и историческо изследване на Н е н о Н е д е л ч е в "Диалект на българите-католици" (Велико Търново, Абагар, 1994, 323 с.). В общия контекст на съвременната издателска политика такъв тип проучвателска дейност за определени среди е неочаквана. Още повече че авторът на публикуваната монография е познат повече като деец на образованието и служител в образователната система. Точно този факт е

привлекателен за оценка и призив за подражание. Българската филологическа наука в класическите си периоди познава и се гордее със забележителни изследвачи на родния език, етнография и фолклор. Да си припомним, че Йордан Трифонов и Кръстьо Стойчев бяха учители — интелектуалци и родолюбци, които с научните си филологически (предимно лингвистични) интереси, с тематичното богатство и продуктивността си заеха научно и популярно място в нашата духовна култура наред с такива заслужили научни творци като Любомир Милетич, Беньо Цонев, Стефан Младенов и др.

Основната тема на изследването “Диалект на българите-католици” е с процедурите на синхронната и частично диахронната методология да се опишат и съпоставят диалектните езикови факти и взаимоотношения в четири селища: с. Ореш — Свищовско, с. Трънчовица — Никополско, с. Малчика — Свищовско, и гр. Белене, в които живее етническо българско население, преминало през сложни социални и верски пътища и принадлежност. Под общото, вече историческо, название “павликяни” по-голяма част от населението на посочените селища е преминало от павликянството към богомилство, а в началото на XVII в. от богомилството към католицизма. Това е основната група, която Неделчев проучва и описва лингвистично, като разглежда езиковите процеси и на фона на народопсихологичните, социалните и верските фактори и критерии.

В уводната и историко-демографската част на проучването (с. 5—34) авторът проследява интересните пътища на българските павликяни, коментира етимологичното начало на названието, заема научна позиция, като се позовава на редица наши и чужди изследвачи в миналото и днес. Освен това поучителното и подражателното в труда на Неделчев е фактът, че описаните терени са лично наблюдавани и съпоставяни, провеждани са ареални експерименти чрез лично събеседване, чрез анкети, инструментални (касетофонни) сеанси и писмена кореспонденция. Чрез тези изследователски методи авторът прониква убедително в езиковите и историческите факти и обстоятелства, оценките му за явленията стават по-обективни, изключват се недоказуеми хипотези и аналогии. Както се вижда, Неделчев е обходил в продължение на няколко години почти всички селища с павликянска верска принадлежност. Авторът прецизно познава говоримата реч (и т. нар. езикова ситуация) не само на северните павликяни, които са обект на изследването му, но и на южните, банатските, винганските и букурещките възвръщенски павликяни. Още в началото на проучването Неделчев прави интересно (и дискусивно) обобщение, че “Демопсихологическата склонност у павликяните към вероотстъпничество е доказана с многото метаморфози в техния исторически живот”. Това е интересна народопсихологична теза, която може да бъде тема в друга област на науката. По-важен е следващият извод, че българите-павликяни на север и на юг в България, отвъд Дунав — в Банат и Букурещко — са неделима историческа и съвременна част

от българския етнос, те са “народностна и национална принадлежност към българския народ” (с. 24).

Втората — основната — част на монографичното проучване е диалектното (езиково-речевото) описание (с. 35—297). Според класификацията на Неделчев (по-различна в съпоставка с делитбените модели на Л. Милетич и Ст. Стойков) към общата павликянска диалектна група (ПДГ) обособен и относително позатворен е северният павликянски говор (СПг), в който са включени ойколектите на Ореш, Малчика, Трънчовица и Белене. Тази обективна според автора подялба позволява да се направи по-ясно вътрешнодиалектно и междудиалектно сравняване и съпоставяне. Така избраният контрастивен методологически подход е приложим и убедителен за изследвания на езикови проблеми от такъв тип. В цялата павликянска група според Неделчев има два основни съпоставителни езикови ареала — северният (СПг) и банатският (Бг). След “Класификация на павликянската диалектна група” (с. 35—50) авторът представя само основните морфологични различия между СПг и Бг. Шестият раздел на изследването е “Исторически звукови промени” (с. 57—117). Тук авторът прави задълбочен преглед на вокалната и консонантната система на северния павликянски диалект, като с оригинален и богат илюстративен материал показва сходството и различията между диалектите на четирите селища от северната павликянска група. Цялата историческа звукова система в синтетичен вид е представена схематично в единайсет таблици. По този начин и нагледно се правят съпоставителни изводи и обобщения. Акцентните модели в СПг са описани в осма глава. И тук илюстративните примери показват значителни вътрешнодиалектни различия и колебания.

Важно място в монографията на Неделчев заема разделът “Морфология” (с. 147—271). Морфологичните категории в говоримата реч на северните павликяни са интересни както от историческо, така и от съвременно лингвистично гледище. Тук авторът е разкрил и показал някои различия от публикуваното досега, включително и в Българския диалектен атлас, т. II. Всички части на речта са описани и анализирани по традиционните модели, състоянието и явленията са мотивирани и онагледени с образци чрез примери от личните теренни наблюдения. Последната граматична част на труда е “Синтактични особености” (с. 273—278). Изследвачът най-общо стига до извода, че диалектът на северните павликяни не се различава съществено от книжовните синтактични норми. Налице са обаче някои различия и противопоставяния по определени синтактични модели на междудиалектно (междуреално) равнище. В северно-павликянския диалект се срещат синтетични сравнителни форми при прилагателните имена от типа на // гулѐм ут тѝбе // (‘по-голям от тебе’), докато в банатския диалект или силно са архаизирани, или напълно липсват.

Трудът на Нено Неделчев завършва с приложение — образци от диалектни текстове на информатори от с. Ореш, с. Малчика, с. Трънчовица и гр. Белене.

По правилата на фонематичната и частично фонетичната транскрипция са представени части от идиолекти предимно на битова тематика. За бъдещите изследвачи на павликянските диалекти тези писмени източници ще бъдат обективни езикови факти както за синхронния поглед върху диалектната езикова ситуация, така и за историята на българския език. Важно е и едно друго достойнство на проучването. Приложената библиография (цитирана и използвана литература) от 194 източника показва богата осведоменост на автора, потвърждава умението му научно и съвестно да използва публикуваното досега, да утвърждава или дискутира и оспорва чужди постановки и становища.

Българските павликяни и българската национална лингвистика, а като цяло и духовната култура, вече имат нов и обобщен труд с конкретна научна и методологическа характеристика и стойност.

Българските павликяни от Севера и Юга, от Банат и Букурещко вече са снабдени със своя книга, в чието съдържание ще намерят и частица от своята историческа и съвременна духовна култура. Надявам се, че “Диалект на българите-католици” ще послужи за пример и образец за нови изследвания в областта на родното езикознание. Първият монографичен труд на Нено Неделчев е сполука както за самия изследвач, така и за българската езиковедска наука. Дългогодишният опит на теренен и кабинетен изследвач навярно ще бъде потвърден с нова изява в избраната научна област.

Боян Байчев

“ДУШАТА ВОЛНА БЕЗ ЮЗДА!”

Славчо Иванов. Поезията между две епохи (1878—1900). С., 1994. 168 с.

Първото усещане от тази книга идва от съхранената у литературния историк съпричастност към поезията, от стремежа му да не бъде съдник на епохата, нито само наблюдател, а да изживее интелектуално и емоционално атмосферата на 80-те и 90-те години на XIX в., за да потърси “автономната територия” на поетовото аз. Сл. Иванов разкрива не само проблемите в творчеството на Иван Вазов, Стоян Михайловски, Константин Величков, Пенчо Славейков и др., а съживява тези проблеми чрез собствената си чувствителност. Подобно осмисляне създава доверие към изследвача.

Характеризирането на двете десетилетия, може би най-динамичните в културната ни история, представлява съществена трудност поради разнородността на художествените явления и индивидуалността на творците. За да открие типологическите аспекти, авторът не се осланя само на сравнително-историческия подход, а търси и психологическата картина на поетическите явления. Така той успява да види отдалечаването от възрожденските идеали и открива-